

ROZSUDOK

V MENE SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Najvyšší súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu JUDr. Rudolfa Čirča a sudcov JUDr. Ľubora Šeba a JUDr. Evy Sakálovej v právnej veci žalobcu **R. Š.**, bývajúceho v P., zastúpeného JUDr. I. N., PhD., advokátom so sídlom v P., proti žalovanému **D. M.**, bývajúcemu v P., o **zaplatenie 300 000,-- Sk s prísl.**, vedenej na Okresnom súde Trnava pod sp.zn. PN – 12 C 214/2002, o dovolaní žalobcu proti rozsudku Krajského súdu v Trnave z 18. marca 2008 sp.zn. 9 Co 214/07 rozhodol

t a k t o :

Najvyšší súd Slovenskej republiky rozsudok Krajského súdu v Trnave z 18. marca 2008 sp.zn. 9 Co 214/07 **z r u š u j e** a vec mu vracia na ďalšie konanie.

O d ô v o d n e n i e

Okresný súd Trnava rozsudkom z 9. marca 2005 č.k. PN – 12 C 214/02-112 uložil žalovanému povinnosť zaplatiť žalobcovi 300 000 Sk do troch dní od právoplatnosti rozsudku. Zároveň rozhodol, že žalovaný je povinný v rovnakej lehote zaplatiť štátu náhradu trov konania 9 990,-- Sk a že žalobcovi sa náhrada trov konania nepriznáva. Rozhodnutie vo veci samej odôvodnil opodstatnenosťou uplatneného nároku poukazujúc na výsledky vykonaného dokazovania, z ktorého vyvodil skutkové a právne závery, že medzi žalobcom a právnym predchodcom žalovaného M. H. (zomrelým X.) bola dňa 23.9.1997 uzavretá zmluva o pôžičke, predmetom ktorej bolo prenechanie sumy 300 000,-- Sk M. H., pričom doba vrátenia pôžičky nebola zmluvnými stranami dohodnutá, a že žalobca požiadal žalovaného o vrátenie požičanej sumy v dedičskom konaní po M. H. na pojednávaní konanom

na notárskom úrade v P. u notára M. K. dňa 17.9.2002, na ktorom bol oboznámený jeho list z 18.4.2002 o tom, že prihlasuje do dedičského konania po poručiteľovi svoju pohľadávku vo výške 300 000,-- Sk. Námietku premlčania vznesenú žalovaným nepovažoval za dôvodnú vychádzajúc z názoru, že premlčacia doba začala plynúť dňom 18.9.2002 (t.j. dňom nasledujúcim po dni, keď žalobca o vrátenie pôžičky požiadal), preto žalobou podanou na súde 4.10.2002 si žalobca uplatnil svoje právo v rámci tejto doby.

Krajský súd v Trnave ako súd odvolací na odvolanie žalovaného rozsudkom zo 17. januára 2006 sp.zn. 9 Co 249/05 rozsudok súdu prvého stupňa zmenil tak, že žalobu zamietol a žalobcovi uložil povinnosť zaplatiť žalovanému náhradu trov konania 96 590,-- Sk na účet jeho zástupkyne do troch dní od právoplatnosti rozsudku a zaplatiť v rovnakej lehote aj náhradu trov štátu 9 990,-- Sk na účet súdu prvého stupňa. Zamietnutie žaloby odôvodnil premlčaním práva, keď na rozdiel od súdu prvého stupňa vychádzal z právneho názoru, že pokiaľ doba vrátenia pôžičky nebola dohodnutá ani inak určená, začala plynúť všeobecná trojročná premlčacia doba v zmysle § 101 Občianskeho zákonníka dňom nasledujúcim po vzniku právneho vzťahu z pôžičky, teda dňom 24.9.1997 a uplynula 24.9.2000. Pretože žalobca podal žalobu až dňa 4.10.2002 a žalovaný vzniesol námietku premlčania, nebolo možné uplatnené právo pre premlčanie priznať.

Na dovolanie žalobcu Najvyšší súd Slovenskej republiky rozsudkom z 26. septembra 2007 sp.zn. 4 Cdo 66/2006 uvedený rozsudok odvolacieho súdu zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie. Zrušenie rozsudku odôvodnil predčasnosťou a tým aj nesprávnosťou právneho záveru odvolacieho súdu o premlčaní práva a to vzhľadom na pochybnosti týkajúce sa skutkového záveru, že doba vrátenia pôžičky nebola dohodnutá, ktoré vyplynuli z výsluchu žalobcu na odvolacom pojednávaní, na ktorom tento uviedol, že čakal, že keď si M. H. vyrieši svoju situáciu, sám mu peniaze vráti.

Krajský súd v Trnave po opätovnom prejednaní veci rozsudkom z 18. marca 2008 sp.zn. 9 Co 214/07 rozsudok Okresného súdu Trnava z 9. marca 2005 č.k. PN – 12 C 214/02-112 zmenil tak, že žalobu zamietol. Zároveň rozhodol o povinnosti žalobcu zaplatiť žalovanému náhradu trov celého konania 142 395,-- Sk na účet jeho zástupkyne do troch dní od právoplatnosti rozsudku a v rovnakej lehote zaplatiť aj náhradu trov štátu 9 990,-- Sk na účet súdu prvého stupňa. Poukazujúc na skutkový záver, že medzi žalobcom a právnym predchodcom žalovaného nebola dohodnutá doba vrátenia pôžičky a splatnosť nebola

ponechaná ani na vôľu dlžníka, odôvodnil zamietnutie žaloby rovnako ako vo svojom predchádzajúcom rozsudku, t.j. premlčaním uplatneného práva v dôsledku uplynutia všeobecnej trojročnej premlčacej doby, ktorá začala plynúť dňom nasledujúcim po vzniku právneho vzťahu z pôžičky.

Proti tomuto rozsudku odvolacieho súdu podal dovolanie žalobca. Žiadal, aby dovolací súd rozsudok odvolacieho súdu zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie. Dovolanie odôvodnil nesprávnym právnym posúdením veci v otázke premlčania uplatneného práva. Vyčítal odvolaciemu súdu, že nevezal do úvahy jeho tvrdenie o požičaní žalovanej sumy s tým, že právny predchodca žalovaného mu peniaze vráti, keď predá byt.

Žalovaný sa k podanému dovolaniu písomne nevyjadril.

Najvyšší súd Slovenskej republiky ako súd dovolací (§ 10a ods. 1 O.s.p.) po zistení, že dovolanie bolo podané včas účastníkom konania (§ 240 ods. 1 O.s.p.) a že je prípustné (§ 238 ods. 1 O.s.p.), bez nariadenia dovolacieho pojednávania (§ 243a ods. 1 O.s.p.) preskúmal rozsudok odvolacieho súdu ako aj konanie, ktoré mu predchádzalo a dospel k záveru, že dovolanie je dôvodné.

Najvyšší súd Slovenskej republiky predovšetkým z úradnej povinnosti skúmal existenciu väd konania taxatívne vymedzených v ustanovení § 237 O.s.p. a iných väd, ktoré mohli mať za následok nesprávne rozhodnutie vo veci, aj keď neboli dovolateľom namietané. Zistil, že z obsahu spisu žiadne takéto vady nevyplývajú. Následne sa zaoberal správnosťou napadnutého rozsudku z hľadiska uplatneného dovolacieho dôvodu, t.j. či rozhodnutie odvolacieho súdu spočíva na nesprávnom právnom posúdení veci. Pokiaľ dovolateľ v dovolaní (posudzujúc ho podľa obsahu) namietal aj nerešpektovanie svojich skutkových tvrdení odvolacím súdom, dovolací súd sa týmito námietkami nezaoberal jednak z dôvodu, že nezakladajú samostatný dovolací dôvod, a tiež preto, že nie je oprávnený hodnotiť dôkazy vykonané nižšími súdmi a správnosť skutkových záverov vyplývajúcich z vykonaného dokazovania s výnimkou, ak by v procese vykonávania dôkazov alebo ich hodnotenia došlo k vadám, ku ktorým je povinný prihliadať z úradnej moci.

V prejednávanej veci z hľadiska skutkového stavu veci odvolací súd dôsledne vychádzal zo skutkových zistení vyplývajúcich z vykonania a hodnotenia dôkazov súdom

prvého stupňa, podľa ktorých bola medzi žalobcom a právnym predchodcom žalovaného uzavretá zmluva o peňažnej pôžičke, pričom doba vrátenia pôžičky nebola dohodnutá, ani ustanovená právnym predpisom alebo určená v rozhodnutí.

Rozhodujúcou otázkou, od riešenia ktorej bolo závislé správne právne posúdenie veci odvolacím súdom, t.j. jeho právny záver o premlčaní uplatneného práva, bola otázka, odkedy začína plynúť všeobecná trojročná premlčacia doba v prípade, ak čas splnenia záväzku nebol dohodnutý, ustanovený právnym predpisom alebo určený v rozhodnutí. Odvolací súd pri riešení tejto otázky správne vychádzal z ustanovení §§ 101 a 563 Občianskeho zákonníka (ďalej len „Obč.zák.“). Výklad týchto ustanovení odvolacím súdom, i keď je v súlade s doterajšou judikatúrou (rozhodnutím Najvyššieho súdu ČR z 30.11.1981 sp.zn. 3 Cz 99/81 uverejneným v Zbierke súdnych rozhodnutí a stanovísk vydávanej Najvyšším súdom ČSFR, Najvyšším súdom ČR a Najvyšším súdom SR /v dobe do 31.12.1992/ pod č. 28, ročník 1984, ďalej len „R 28/84“), však dovolací súd nepovažuje za správny.

Podľa § 100 ods. 1 Obč.zák. právo sa premlčí, ak sa nevykonalo v dobe v tomto zákone ustanovenej (§§ 101 až 110). Na premlčanie sa prihliadne len na námietku dlžníka. Ak sa dlžník premlčania dovoľá, nemožno premlčané právo veriteľovi priznať.

Podľa § 101 Obč.zák. pokiaľ nie je v ďalších ustanoveniach uvedené inak, premlčacia doba je trojročná a plynie odo dňa, keď sa právo mohlo vykonať po prvý raz.

Podľa § 563 Obč.zák. ak čas splnenia nie je dohodnutý, ustanovený právnym predpisom alebo určený v rozhodnutí, je dlžník povinný splniť dlh prvého dňa po tom, čo ho o plnenie veriteľ požiadal.

Účelom inštitútu premlčania upraveného v ustanoveniach §§ 100 až 114 Obč.zák. je okrem stimulácie veriteľa k rýchlemu (včasnému) uplatneniu jeho práv (podľa zásady *vigilantibus iura*) aj snaha predchádzať v konkrétnych prípadoch dôkaznej núdzi na strane veriteľa v súdnom konaní a prispieť k právnej istote účastníkov občianskoprávných vzťahov. Premlčanie je kvalifikované uplynutie času v dôsledku ktorého nárok (súdnu vymáhateľnosť práva, žalobné právo) možno odvrátiť námietkou premlčania. Ide o uplynutie času ustanoveného v zákone na vykonanie práva, ktorý uplynul bez toho, že by právo bolo bývalo vykonané, v dôsledku čoho povinný subjekt môže čeliť súdnemu uplatneniu práva námietkou

premlčania. Použitie tejto námietky má za následok zánik nároku patriaceho k obsahu práva, t.j. zánik jeho súdnej vymáhateľnosti. Premlčanie je objektívnou skutočnosťou nezávislou na vedomosti veriteľa či dlžníka. Vyžaduje márne uplynutie premlčacej doby stanovenej zákonom spojené s nevykonávaním subjektívneho práva veriteľom. Podľa súčasnej právnej teórie i praxe samotným uplynutím premlčacej doby v spojení s nevykonávaním práva oprávneným subjektom sa na právnom vzťahu dlžníka a veriteľa v zásade nič nemení. Právo veriteľa (aj keď premlčané) naďalej existuje a povinnosť dlžníka splniť dlh naďalej trvá. Subjektívne právo veriteľa zostáva i po márnom uplynutí premlčacej doby vybavené nárokom ako kvalitatívnou zložkou subjektívneho práva zaručujúcou jeho vynutiteľnosť na súde alebo inom príslušnom orgáne, prípadne vynutiteľnosť svojpomocou oprávneného. Márne uplynutie premlčacej doby má za následok vznik oprávnenia pre dlžníka vzniesť pred súdom námietku premlčania a spôsobiť tak zánik nároku. Pokiaľ dlžník námietku premlčania skutočne účinne vznesie, dochádza v okamihu jej vznesenia k zániku nároku. V medziobdobí od okamihu, v ktorom sa právo premlčalo, do okamihu účinne vznesenej námietky premlčania ide o tzv. podmienený nárok, to znamená nárok, ktorý môže na základe námietky premlčania zaniknúť (Eliáš K. a kol. : Občiansky zákoník – Velký akademický komentář, 1. svazek. Linde Praha, a.s., 2008, str. 415).

Citované ustanovenie § 101 Obč.zák. upravuje všeobecnú dĺžku premlčacej doby, ktorá sa použije všade tam, kde pre jednotlivé práva nie je Občianskym zákonníkom (alebo iným predpisom) ustanovená osobitná premlčacia doba. Všeobecnú dĺžku premlčacej doby pre práva z občianskoprávných vzťahov stanovuje zákon na tri roky. Vzhľadom na to, že premlčacia doba je určitý časový úsek, nestačí stanoviť jej dĺžku a koniec, ale je treba stanoviť aj jej začiatok, to znamená od ktorého okamihu začína plynúť. Zákon to stanovuje jednak všeobecne a jednak zvlášť pre niektoré jednotlivé práva. Pre všeobecnú premlčaciu dobu platí, že začína plynúť odo dňa, keď sa právo mohlo – objektívne posudzované – vykonať po prvý raz. Týmto dňom je zásadne deň, keď právo bolo možné dôvodne vykonať podaním návrhu (žaloby) na súde alebo u rozhodcovského orgánu, t.j. keď sa právo stalo nárokom (*actio nata*). Nie je rozhodné, z akého dôvodu – či subjektívneho alebo objektívneho – tak veriteľ neurobil (napr. že mu vo vykonaní práva bránila určitá prekážka ako choroba). *Actio nata* (inak aj žalovateľnosť, alebo možnosť úspešne uplatniť právo žalobou) nastáva vo väčšine prípadov splatnosťou dlhu, t.j. dňom, kedy mal dlžník po prvý raz dlh splniť, resp. začať s jeho plnením. V prípadoch, kde záväzok smeruje k nekonaniu, t.j. ak ide o povinnosť niečo nekonať alebo strpieť, je *actio nata* vtedy, keď povinný po prvý raz porušil

svoju povinnosť. Tu začína plynúť premlčacia doba porušením niektorej z týchto povinností. Splatnosť môže byť určená dohodou, ustanovená právnym predpisom alebo rozhodnutím orgánu. Ak nebola splatnosť dlhu určená dohodou ani iným spôsobom, možno podľa § 563 Obč.zák. o splnenie dlhu požiadať dlžníka kedykoľvek a dlžník je povinný splniť dlh prvého dňa po tom, čo ho o plnenie veriteľ požiadal. Uvedené ustanovenie obsahuje dispozitívne pravidlo dávajúce veriteľovi právo určiť čas plnenia, teda vyvolať splatnosť, ktorá nastáva nasledujúci deň po dni, keď bol dlžník vyzvaný na plnenie. Podľa názoru dovolacieho súdu aj v prípadoch, v ktorých čas splnenia nebol dohodnutý, ani ustanovený právnym predpisom alebo určený v rozhodnutí, začína premlčacia doba plynúť dňom splatnosti dlhu, ak obsahom záväzku je povinnosť niečo dať alebo konať. I keď začiatok plynutia všeobecnej premlčacej doby je vymedzený objektívne (od slova „mohlo“ a nie „mohol“), nemôže predchádzať vzniku nároku, ktorý vzniká až splatnosťou. V právnej teórii je nárok chápaný ako právna možnosť uplatniť svoje subjektívne právo, t.j. domáhať sa právnej ochrany jeho realizácie. Napr. z pôžičky vznikne subjektívne právo veriteľa na vrátenie požičanej veci. Nárok na jej vrátenie mu však vznikne až v dobe, keď sa pôžička stane splatnou (Knapp, V. : Teorie práva, 1. vydání. Praha, C. H. Beck 1995, str. 197). Až splatnosťou vzniká možnosť uplatnenia práva na súde, ktorá je pojmovým znakom nároku. Pokiaľ by veriteľ podal žalobu skôr, ako by požiadal dlžníka o splnenie dlhu, teda skôr ako by nastala splatnosť dlhu, nebola by actio nata. Žaloba by bola predčasná, pretože by ňou nebol uplatňovaný existujúci nárok. Na tomto závere nič nemení skutočnosť, že doručením žaloby obsahujúcej výzvu na plnenie by nastali hmotnoprávne účinky tohto úkonu spočívajúce vo vzniku nároku. Ustanovenie § 101 Obč.zák. požitím slov „keď sa právo mohlo vykonať po prvý raz“ viaže začiatok plynutia premlčacej doby na deň, keď sa právo skutočne mohlo po prvý raz uplatniť na súde, teda keď je actio nata, a nie na deň, keď by sa mohlo po prvý raz uplatniť, teda keď by mohla byť actio nata.

V súvislosti s riešením otázky začiatku plynutia všeobecnej premlčacej doby, ak čas plnenia nebol dohodnutý ani inak určený nemožno nebrať do úvahy právnu úpravu premlčania obsiahnutú v Obchodnom zákonníku (ďalej len „Obch.zák.“). Aj keď tento zákon je vo vzťahu k Obč.zák. špeciálnym predpisom a niektoré otázky týkajúce sa premlčania upravuje odlišne (napr. dĺžku všeobecnej premlčacej doby), začiatok plynutia všeobecnej premlčacej doby ustanovuje v podstate zhodne s Obč.zák. Formulácia § 391 ods. 1 Obch.zák., podľa ktorého pri právach vymáhateľných na súde začína plynúť premlčacia doba odo dňa, keď sa právo mohlo uplatniť na súde, ak tento zákon neustanovuje niečo iné, je v porovnaní

s § 101 Obč.zák. len iným vyjadrením toho istého (Pelikánová I. : Komentár k obchodnímu zákonníku, 3. díl, 2. upravené vydání. Linde Praha, a.s., 1998, str. 488). V § 392 ods. 1 veta prvá Obch.zák. sa výslovne uvádza, že pri práve na plnenie záväzku plynie premlčacia doba odo dňa, keď sa mal záväzok splniť alebo sa malo začať s jeho plnením (doba splatnosti). Začatie plynutia premlčacej doby od splatnosti záväzku možno inak vyvodiť priamo z § 391 ods. 1 Obch.zák. tak, ako ho v Obč.zák. možno vyvodiť z § 101. Rovnako medzi § 340 ods. 2 Obch.zák., podľa ktorého ak čas plnenia nie je v zmluve určený, je veriteľ oprávnený požadovať plnenie záväzku ihneď po uzavretí zmluvy a dlžník je povinný záväzok splniť bez zbytočného odkladu po tom, čo ho veriteľ o plnenie požiadal, a § 563 Obč.zák. nie je z praktického hľadiska príliš veľký rozdiel. Vychádzajúc z uvedených porovnaní niet podľa názoru dovolacieho súdu rozumného dôvodu, pre ktorý začiatok plynutia všeobecnej premlčacej doby v prípadoch, v ktorých čas splnenia nebol dohodnutý ani inak určený, by mal byť posudzovaný rozdielne v závislosti od toho, či ide o občianskoprávny alebo obchodnoprávny vzťah, teda pri občianskoprávnom vzťahu odo dňa nasledujúceho po vzniku právneho vzťahu a pri obchodnoprávnom vzťahu od splatnosti záväzku.

Dovolací súd sa v riešení uvedenej otázky odkláňa od doterajšej judikatúry, t.j. od právneho názoru vyjadreného v rozhodnutí R 28/84, v zmysle ktorého ak nebola doba splnenia dlhu dohodnutá ani inak stanovená (§ 78 Obč.zák. – poznámka : teraz § 563), začína premlčacia doba plynúť dňom nasledujúcim po tom, keď dlh vznikol. Okrem už uvedených dôvodov sa s týmto právnym názorom nestotožňuje aj pre nedostatok právnej argumentácie, ktorá napriek tomu, že išlo o otázku spornú už od prijatia zák.č. 141/1950 Sb. (tzv. stredného občianskeho zákonníka), sa obmedzila len na konštatovanie záveru, že možnosť daná veriteľovi vyvolať splatnosť záväzku nesie so sebou súčasne aj právo veriteľa vymáhať splnenie záväzku, teda možnosť svoje právo aj vykonať, pričom prvá objektívna možnosť výkonu práva je daná okamihom, keď veriteľ najskôr mohol o splnenie požiadať. Interpretácia, že možnosť veriteľa vyvolať splatnosť záväzku znamená aj jeho právo vymáhať splnenie záväzku a teda právo vykonať, vychádzala z nepravdepodobnej možnosti ako by sa mohol veriteľ zachovať, a nie z toho, ako sa skutočne zachoval. Pripúšťala začatie plynutia premlčacej doby ako procesu zániku nároku (i keď len podmieneného) skôr ako nárok vznikol, resp. ako sa zavŕšil jeho vznik v zmysle konkrétnej vynutiteľnosti (žalovateľnosti) práva, teda skôr ako sa právo mohlo reálne vykonať. Nerešpektovala tak nedostatok *actio nata* v čase začatia plynutia premlčacej doby a napokon pripúšťala aj možnosť, že sa premlčí záväzok, ktorý sa nikdy nestal splatným. Išlo o výklad v podstate zhodný s výkladom tejto

otázky v sovietskom občianskom práve, podľa ktorého, ak splatnosť (zrok) nebola určená, nastala vtedy, keď veriteľ požiadal o plnenie, ale v tomto prípade sa premlčanie nepočítalo od splatnosti, ale od vzniku záväzku (Luby Š. : Občianskoprávny nárok, Právnické štúdie, 1958, str. 270). Možnosť takého riešenia spornej otázky, podľa ktorého by premlčacia doba začala plynúť od splatnosti dlhu, bola v rozhodnutí R 28/84 odmietnutá s poukazom na to, že by znamenala neprípustné posunutie začiatku plynutia premlčacej doby (v zrejmom rozpore s účelom inštitútu premlčania) prakticky na neobmedzenú dobu. Voči tomuto argumentu však možno namietat', že v prípade zreteľného odd'aložovania výzvy na plnenie a v závislosti na konkrétnych okolnostiach by súd mohol s použitím § 3 ods. 1 Obč.zák. odmietnuť ochranu práva veriteľa uplatneného až po neodôvodnene dlhej dobe po vzniku záväzku. Okrem toho taký výklad ustanovenia § 101 Obč.zák., ktorého výsledkom je záver o začatí plynutia premlčacej doby, ak čas plnenia nebol dohodnutý ani inak stanovený, dňom nasledujúcim po vzniku právneho vzťahu, nie je súladný so zásadou dôvery v právo, pretože pod hrozbou začatia premlčania bezprostredne po vzniku právneho vzťahu obmedzuje veriteľa v jeho práve vyplývajúcom v § 563 Obč.zák. požiadať o plnenie a tým vyvolať splatnosť záväzku podľa jeho slobodnej vôle, resp. ho núti konať spôsobom, ktorý môže byť v rozpore so skutočným záujmom účastníkov právneho vzťahu. V dôsledku toho sa právu, ktoré veriteľovi zaručuje § 563 Obč.zák., odníma reálny obsah.

Pretože v preskúmvanej veci odvolací súd vychádzal z právneho názoru o začatí plynutia všeobecnej trojročnej premlčacej doby odo dňa nasledujúceho po uzavretí zmluvy o pôžičke a nie od splatnosti záväzku z pôžičky, bol jeho právny záver o premlčaní uplatneného práva nesprávny. Dovolací súd preto rozsudok odvolacieho súdu zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie (§ 243b ods. 1 a 2 O.s.p.).

Právny názor vyslovený v tomto rozsudku je záväzný; v novom rozhodnutí o veci rozhodne súd nielen o náhrade trov nového konania a dovolacieho konania, ale znovu aj o trovách pôvodného konania (§ 243d ods. 1 O.s.p.).

P o u č e n i e : Proti tomuto rozsudku nie je prípustný opravný prostriedok.

V Bratislave 31. júla 2008

JUDr. Rudolf Čirč, v.r.
predseda senátu

Za správnosť vyhotovenia : Jarmila Uhlířová

